

Pavisam neizsīks

Plastmasas maisiņu pēcteči, visticamāk, būs papīra iepakojums

Pārtikas veikali lēnām maina ierasto praksi un pircējiem piedāvā plastmasas iepakojuma alternatīvu, piemēram, tādu, kas ražots no papīra un kartona vai citu dabisko šķiedru un bioplastmasas izejmateriāliem, tostarp sveramie produkti nereti tiek iepakoti nevis plastmasas maisiņos, bet gan ietinamajā papīrā.

Likumam pa pēdām

2015.gada 18. maijā stājies spēkā ES direktīva, kas paredz vieglās plastmasas iepirkumu maisiņu patēriņa samazināšanu. Šīs direktīvas normu pārņemšanas termiņš nacionālajā likumdošanā ir šā gada novembris. Valstis ir tiesīgas izvēlēties savus pasākumus mērķa sasniegšanai. Atkarībā no plastmasas iepirkumu maisiņu veida (iepirkumu maisiņi, vieglās plastmasas iepirkumu maisiņi, ļoti vieglās plastmasas iepirkumu maisiņi) un to ietekmes uz vidi ES dalībvalstu pasākumi var būt atšķirīgi. ES dalībvalstis varēs izvēlēties vienu no divām iespējām vai abas, kuras īstenot dzīvē. Pirmā apņemšanās – gada vidējais plāno maisiņu, patēriņš, kas bioloģiski nenoārdās, no 2019.gada nepārsniegtu 90 maisiņus uz iedzīvotāju, un no 2025.gada – 40 maisiņus uz iedzīvotāju vai līdzvērtīgus mērķus izsakot svara vienībās. Otrais instruments paredz nodrošināt, ka no 2018.gada šī veida maisiņus pircējiem vairs neizsniedz bez maksas.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) izstrādājusi grozījumus Dabas resursu nodokļa (DRN) likumā. Latvija, izmantojot rīcības brīvību, izvēlējusies īstenot otro instrumentu. Tas nozīmē, ka līdz 2018. gada 31. decembrim tiks nodrošināts, ka vieglās plastmasas iepirkumu maisiņus preču vai ražojumu tirdzniecības vietās neizsniedz bez maksas, ja vien nav īstenoti kādi citi vienlīdz efektīvi instrumenti. Minētajos pasākumos var neiekļaut ļoti vieglās plastmasas iepirkumu maisiņus. Atbilstoši Eiropas Parlamenta sniegtajam skaidrojumam, pasākumi ietver arī nodokļu piemērošanu. Latvija jau 2008.gadā ieviesa paaugstinātas DRN likmes plastmasas iepirkumu maisiņiem, tāpēc tagad tai jāpildinveido šis instruments, skaidro ministrija. Tās izstrādātie grozījumi likumā paredzēs paaugstināt DRN likmes: no 3,70 līdz 4,80 eiro/kg par plastmasas maisiņiem, kuru viena maisiņa svars nepārsniedz 0,003 kg (plānie maisiņi), kā arī no 1,14 līdz 1,50 eiro/kg par plastmasas maisiņiem, kuru viena maisiņa svars ir lielāks par 0,003 kg. Plānots, ka šie grozījumi varētu tikt apstiprināti Saeimā šī gada otrajā pusē un spēkā stāsies no nākamā gada janvāra. Netiek plānots aizliegt plastmasas iepirkumu maisiņu tirdzniecību un izplatīšanu, bet tirgotājiem būs nepieciešams veikt pasākumus, lai iepirkumu maisiņu patēriņu samazinātu. Direktīvas normas attiecas arī uz bioplastmasas iepirkumu maisiņiem. To atpazīstamība jāizstrādā un pieņemšana jānodrošina līdz 2017.gada maijam. Eiropas Parlamenta deputāti ir pieprasījuši Eiropas Komisijai arī izvērtēt tā sauktās oksonoārdāmās plastmasas maisiņu ietekmi uz vidi (šie maisiņi nenoārdās pavisam, bet sadalās nelielos fragmentos) un attiecīgi rīkoties. Līdz 2017.gadam tai būs jāierosina specifikācijas par bioloģiski noārdāmu un kompostējamu plastmasas iepirkumu maisiņu marķēšanu.

Šogad VARAM ir iecerējis veikt pētījumu, kurā tiks izvērtēts, vai šobrīd sagatavotais DRN likmju paaugstinājums plastmasas maisiņiem būs pietiekoši efektīvs. Latvijas pieredze apliecina, ka nodokļa piemērošana ir efektīva – 2008.gadā pēc paaugstinātā DRN likmes ieviešanas plastmasas iepirkumu maisiņiem to patēriņš pusgada laikā samazinājās par 42%.

Papīrs ar piedevu

Nākotnē plastmasas maisiņi turpinās pastāvēt, bet mazāk, iepakojumi transformēsies. Papīrs ir vizuāli skaistāks iepakojums nekā plastmasas maisiņš, bet daudzos gadījumos tas pilnībā nepilda savu funkciju. «Vienkāršā papīrā ne sviestu, ne desu ietīt nevar, jo produkti satur taukus, kas izsūcas cauri papīra turzai. Šā iemesla dēļ veikalos tiek izmantos papīrs, kas ir laminēts kopā ar plastikātu. Tas nozīmē, ka, pirms šo iepakojumu iemet atkritumu tvertnē, no papīra ir jāatdala plastikāta slānis. Valstīs, kur šo iepakojuma veidu izmanto biežāk un cilvēki ir pieraduši domāt zaļi, šķirojot atkritumus, šādi arī rīkojas. Arī Latvijas iedzīvotājiem to vajadzētu darīt,» teic Latvijas Pārtikas tirgotāju asociācijas izpilddirektors Noris Krūzītis. Viņaprāt, atslēgas vārds ir «šķirošana», jo problēma nerodas brīdī, kad maisiņš tiek paņemts veikalā preces iepakošanai vai pārvešanai. Kaitējums videi tiek nodarīts tad, kad cilvēks šo maisiņu saliek kopā ar citiem atkritumiem, piemēram, ēdiena paliekām, tas netiek nošķirts, lai gan ir vērtīgs otrreizējā pārstrādē ar augstu kvalitātes vērtību. «Brīdī, kad sākam šķirošanu, visiem materiāliem ir jauna vērtība, bet jautājums, vai iepakojums ir par maksu vai par velti, nav tik svarīgs,» uzsver N. Krūzītis. Viņaprāt, pāriešana uz modernākiem iepakojumiem ir laika jautājums un to veicinās pieprasījuma tendences. Latvijā tirgus ir mazs un iepakojuma ražotājiem, ieviešot inovācijas, ir jāskatās Baltijas un Eiropas virzienā. Jau tagad Latvijas iepakojuma ražotāji ir pierādījuši, ka spēj saražot kvalitatīvu un videi draudzīgu iepakojumu, un to aizvien vairāk izvēlas pārtikas ražotāji. «Nozare attīstās un es esmu pārliecināts, ka iepakojuma ražotāji skatās līdzīgi pieprasījuma tendencēm un ir gatavi piedāvāt inovatīvus risinājumus,» viņš turpina.

Ceļa sākumā

Daudzos gadījumos ir nepieciešams papildu iepakojums, piemēram, pērkot riekstus, augļus, dārzeņus, uz vietas ceptu maizi un konditorejas izstrādājumus. «VARAM Darba grupā nonācām pie secinājuma, ka ir jāatšķir maisiņš, kas ir domāts preces pārvešanai, no tā, kas ir paredzēts iepakošanai, jo tas materiāls ir ierēķināts preces cenā,» atklāj N. Krūzītis. Viņaprāt, prakse, ka pie kasēm tiek doti mazie plastmasas maisiņi līdz ar Dabas resursu nodokļa likmes paaugstināšanu izzudīs. Likmes izmaiņas tirgotājus stimulēs izmantot citus iepakojuma materiālus. Latvijas tirgotāji aktīvi domā šajā virzienā, jo papīra maisiņu cena ir ļoti tuva plastmasas maisiņu cenai.

Arī vairāki DB aptaujātie pārtikas lielveikali atklāj, ka pakāpeniski cenšas samazināt plastmasas maisiņu apjomu, turklāt pievērš pastiprinātu uzmanību mazajiem maisiņiem. Piemēram, Stockmann desu, zivju un gaļas nodaļās jau no veikala atvēršanas dienas vairāk izmanto papīru, iesaiņojot produktu, nevis plastmasas kārbīņas.

«Stockmann ir veicis kampaņas, kurās klients var iegūt bez maksas auduma maisiņu, esam noņēmuši bezmaksas mazo maisiņu ruļļus pie kasēm. Pircējiem nav pieejams bezmaksas iepirkuma maisiņš, kā tas bija agrāk, lai veicinātu klientu izmantot vairāk auduma maisus,» informē Stockmann mārketinga un sabiedrisko attiecību vadītāja Karīna Jermušs. Pie kasēm pircējam, ja tas ir iegādājies, piemēram, saldētus produktus, ir iespēja palūgt mazo plastmasas maisiņu, bet cilvēki to dara arvien retāk, jo sabiedrībā palielinās izpratne par vides saudzēšanu.

Iegādāties auduma maisiņus un kartona kastes, kas ir videi draudzīgāki iepakojumi, var arī citos lielveikalos. Maxima Latvija veikalos jau ilgāku laiku polietilēna maisiņus pie kasēm ir nomainījuši maisiņi ar EPI piedevu, kas ļauj tiem sadalīties daudz ātrāk. Arī šo maisiņu iegāde ir pircēju izvēle, tādējādi iedzīvotāji tiek aicināti aizdomāties, vai tie ir nepieciešami. Savukārt

mazie maisiņi, kas pieejami pie dārzeņu, augļu un sveramo preču plauktiem, ir bezmaksas. Par iepakojumu tirgotājs maksā noteikto nodokli. Veikalos ir izvietotas informatīvas norādes, aicinot iedzīvotājus aizdomāties, vai tiešām viņiem ir nepieciešams vēl viens mai- siņš. Veikalos, kuros tas ir iespējams, izvēlētos sveramos kulinārijas produktus iepako nevis plastmasas maisiņos, bet gan pārtikas ietinamajos papīros.

Papīra maisiņu iepakojuma ieviešana veikalos uz vietas gatavotajiem konditorejas produktiem sāka veikalu tīklā Top!

Avots: Laikraksts "Dienas bizness", Linda Zalāne, 2016. gada 17. maijs